

Zwolle (ond. egd ten afnaba terug te ge Zendingen en eenige een aantal e ik een nog eeg. de gevoelens lie door hen

een vreugde. komst mocht ler gemeente us noch Jood or den Heili in woorden

hollands. Het t er in mijn Maar ik geen vroegeren vegstootte en van Christus ijke, die hier cht, die ook e kerken van

ijn terugkeer, wolle en den

kerken haar macht heeft. n, die door die thans den en, door den dat De Goos- het Rijk des t worden. naakte kerken stus. Moge ik, an Uw gebed, om mijn taak et Koninkrijk

ANAHOMBA. er Skymaster GOOSSENS.

. Nog elders; me ontgaan. K. S.

zij de Joden en in die gelieprediking van vrije ge- en nimmer op men en waar- d sterven kon. chheid te be- voor wie in

wereld uitge- lf bij de Joden n het Romein-

, sichten sy- un godadienst moeten).

een wareidtaal zijn prediking i brief aan de aulus en zijn ! Nu moesten volken leeren, inmen brengen. a van het net wereldrijk zoo-

id van bestuur, zekere veilig- dienen tot be- ns.

toestand der t het oog ver- bor tot in het verlangen naar rurd. Men ging en verlosser.

werd zijn leef te het Evange- men den heide- den water s den Kurios. Men dacht er doen. Men pre- een dwaasheid

was naar den van Christus

God had in zijn raad den loop des tijds alzo be- paald, dat de wereld zijner dagen gereed gemaakt was voor den snellen loop van het Evangelie van Gods genade van stad tot stad en van land tot land en steeds verder en verder over de aarde. Toen de Christus verscheen, trad de Volheid des Tijds in.

Deze gedachten van Prof. Greijdanus moeten we door- geven bij ons onderwijs. We moeten ze breeder uit- werken, wanneer we het zendingswerk van Paulus be- handelen en wanneer we de oude kerkgeschiedenis vertellen. Dan moeten we niet onze kracht zoeken in het vertellen van allerlei wetenswaardigheden en het schilderen der martelingen, Gods kinderen aangedaan.

Laten daarbij blijven staan hen, die de lijn in het werk Gods niet zien, of misschien niet willen zien. Neen, we moeten den loop van Gods Woord teekenen, de lijn die er loopt van de Volheid des Tijds tot de Volheid der Tijden.

Prof. Greijdanus teekent ze ons. Heel eenvoudig. Als bewijs hiervan geef ik het volgende citaat:

„Toen zond Hij Zijn Zoon. Deze predikte Zijn ge- nade, stierf aan het kruis, stond op uit dood en graf, voer ten hemel, en zond en zendt nog steeds zijn dienaren uit tot prediking van het Evangelie van Gods genade; in Hem vergadert Hij Zijn gemeente aldoor bij menigten tot haar volheid is bereikt. En dan komt Hij weer. Dan is de tijd niet alleen vol, maar ook ge- heel ten einde en treedt de eeuwigheid in, die van geen verandering of vergankelijkheid weet.

God heeft ook den tijd geschapen en beheerscht hem daarom ook en heeft hem het middelpunt van zijn loop doen hebben in Christus' komst in het vleesch met zijn heilsverwerving en doet hem zijn eindpunt bereiken in Christus' wederkomst ten oordeel en ter scheiding en ter volle herstelling van het mensdom en hemel en aarde en van de gansche wereld”.

J. GEELHOED.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN

Hooggeleerde Heer,

Gaarne zag ik het volgende in het weekblad „de Reformatie” opgenomen.

Het is nu begin November, en zoo is er een eind gekomen aan de verscheping van groote afdeelingen militairen naar Ned. Oost Indië. Deze militairen zijn geen vrijwilligers. Het zijn meendeels dienstplichti- gen. Dat beteekent dus dat ze, gehoorzaam aan de overheid, maar met verbreking van allerlei toekomst- plannen uit het ouderlijk huis, hun werk, en hun kerk- gebouw gehaald worden. Zij komen in een mooi land, maar het is ook een land, overvloeiende van dans- en drinkgelegenheden. Zij weten dat, en de meesten zijn er een beetje bang voor. Er doen allerlei overdreven verhalen in Nederland de roep: verhalen, die willen suggereeren, dat het voor een Christen vrijwel onmo- gelijk is, om dat ook in Indië te blijven.

Nu is het zoo, dat de regeering, en ook de Neder- landsche legerleiding dit weten. En zij wil er ook geld aan besteden, om soldaten van twintig jaar niet zonder dominees te laten zitten. Er wordt misschien wel veel geld uitgegeven voor het leger, maar dat hier geld voor is, is toch mooi. Er is schitterend werk te doen voor jonge dominees; werk dat gewaardeerd zal worden.

Ondergeteekende is militair, dienstplichtig militair. Hij heeft uitgezien naar den veldprediker, want hij zag z'n kameraden. Jongens, die vroeger zoo lauw waren als het maar kon, gingen naar de scheeps- diensten.

En wat ondergeteekende zag, was dit: een veld- prediker van 60 jaar, met een groote baard; een zeer eerbiedwaardig man, maar Nederlandsch Her- vormd-modern. De terminologie in zijn preeken was zoo, dat men het alles op twee manieren kon uitleggen: zoo, als het moet; en puur vrijzinnig. In een gesprek met twee van ons, heeft hij de volgende stelling ver- dedigd:

1e. alle menschen worden zalig. God noemt zich Vader, en een aardsche vader zelfs zal nooit zijn kin- deren voor altijd verstootten;

2e. of iemand in Mohammed, of in God als Vader in Christus gelooft is onverschillig. Het zijn twee namen voor denzelfden Persoon. Wanneer in Suez een Mohammedaan zich buigt in de richting van Mekka, is dat niet zoo'n tragisch gezicht;

3e. in verband met stelling 1 loochent hij natuurlijk vele Bijbelgedeelten. Het komt er dus op neer, dat hij bepaalde Schriftgedeelten, die met z'n eigen gedach- tenleven strooken, daarin invoegt; en dus den Bijbel als aanleiding gebruikt, om zijn eigen ideeën te ver- kondigen.

4e. wij moeten volgens hem niet zoo zeer het accent leggen op het zoenbloed van Christus, maar hem zien als voorbeeld. Dit naar aanleiding van Romeinen 12, waar staat, dat wij onze lichamen stellen tot een heilige en Gode welbehagelijke offerande, welke is awe „redelijke godsdienst”. Dat gevoelen, dat in Christus Jezus was, die offergeest moet slechts ook in ons leven komen.

Die dominee was een hoogstaand mensch. Hij meent wat hij zegt. Maar het is toch duidelijk, dat hij steenen

voor brood gaf; want hij onderschrijft niet met zijn hart ons antwoord op vraag 1 van den Catechismus: „Wat is Uw eenige troost, beiden in leven en sterven?”

Zooeven heb ik gezegd, dat veldprediker zijn toch wel een heel dankbaar werk is. Dankbaarheid van menschen zonder meer mag natuurlijk niet een reden zijn, om veldprediker te worden. Jagen naar succes is niet de wil van God. Maar als wij zien, dat die dank- baarheid voortspruit uit honger, wordt het dan niet tijd voor onze jonge dominees, om eens te bedenken, of hier geen roeping tot hen komt van Godswege?

Natuurlijk weet ik, dat er een groot gebrek aan predikanten is in onze kerken. Ook weet ik, dat tot onze gewone kerkleden de taak komt, om de naaste te helpen. Maar God heeft onder ons, door de moeite en desillusies, den bodem klaar gemaakt om te bewerken; en de arbeiders komen niet om ze te bewerken.

Het is niet de bedoeling, dat iedere jonge dominee nu direct naar Soerabaja komt. Maar toch, laat een jonge dominee, die goed met jonge menschen om kan gaan, eens nadenken, of hij daar niet komen moet. Het is een goed land, en wij weten, dat wie Christus niet volgen wil overal, waar Hij hem roept, Zijn Naam niet waardig is, en zich dus niet een Christen mag noemen.

Met dank voor de verleende plaatsruimte, teeken ik hoogachtend,

P. KUIJPER Fan.

Dpl. sold. Staf-III-5 R. I.

ZOO ZIJN ONZE MANIEREN.

In den kerkeraad van de Synodaal Geref. Kerk te Zeist, welke kerkeraad onlangs twee ouderlingen opdroeg 's Zondags naar de Nederl. Herv. Kerk te gaan, op hetzelfde uur dat ook eigen gemeente vergaderde, omdat een Ned. Herv. predikant zijn intrede deed, zit een bezwaards, doch nog niet vrijgemaakte ouderling.

Deze ouderling deelt op een der kerkeraadsver- gaderingen mede, dat hij bezwaar heeft om bij zijn huisbezoek het Synodaal beleid in alles te verdedigen en de handelingen der Vrijgemaakten in alles te veroordeelen.

Gevolg: de kerkeraad neemt zonder meer het be- sluit om dezen ambtsdrager voor onbepaalde tijd vrij te stellen van huisbezoek!

Is dat knoelen of geen knoelen?

HET BOEK VAN DE WEEK

DE FRIESCHE BIJBELVERTALING.

Men zal moeilijk kunnen zeggen, dat deze vertaling van de Heilige Schrift in het Friesch er te vroeg gekomen is. Integendeel is zij eerst vóór enkele jaren tot stand gekomen, dus wel zeer laat. Nog niet te laat. We zullen dat althans hopen. Hoelang wereld en menschheid en volken, en ook het Friesche volk, nog door God gedragen zullen worden voordat Hij met het eindgericht komt, is ons niet geopenbaard. Het kunnen slechts tientallen van jaren zijn, maar het kunnen ook eeuwen wezen. En wat in dien tijd met de menschenwereld in haar geheel, en met de onderschei- den volken, en ook met de Friesche natie, geschieden zal, is ons onbekend. Daarom neen, van te laat mogen we nu nog niet spreken. Maar toch wel zeer laat is een Friesche overzetting van den Bijbel in het licht gekomen. Onze Friesche voorgelachten hebben in dezen hunne roeping wel zeer verzaakt.

Toen in de zevende en latere eeuwen hier het Evan- gelie begon gepredikt te worden — en Friesland strekte zich toen zuidwaarts en oostwaarts veel verder uit dan nu — moet dat wel, behalve in het Latijn, geschied zijn in het Friesch. Dit is niet alleen con- clusie onzerzijds. Er zijn ook berichten, die dat mede- deelen. Deze toestand zal geduurd hebben al de mid- deleeuwen door, tot ongeveer den Hervormingstijd, zij het ook, dat, in verband met de staatkundige ge- beurtenissen en verhoudingen, allengs het Hollandsch meer in gebruik gekomen is bij de prediking en het Godsdiensonderwijs. J. Bultenrust Hettema schrijft: „De geestelijken van de oude moederkerk waren echte Friezen en sermoenden hun leken in hun eigen taal. Er moet van den Bijbel veel, zoo niet alles in de lands- taal bestaan hebben”. Dit moge echter waar zijn, schriftelijk bewijs ontbreekt. Uit al die eeuwen hebben we geen vertaling van den Bijbel, of van eenig Bijbel- boek of Bijbelgedeelte, in het Friesch over, dan die van de tien geboden.

De Hervorming deed groote behoefte aan den Bijbel gevoelen. Maar in hoevele talen deze ook werd over- gezet, in het Friesch geschiedde het niet. Men achtte blijkbaar aan den Hollandschen Bijbel genoeg te heb- ben. Ook werd in Friesland alleen in 't Hollandsch ge- preekt voor de gemeenten, en het religieuze onderricht en gesprek in het Hollandsch gegeven en gevoerd, nu afgezien van het samenspreken der Friezen onderling, en van wat te dezer zake op de Academie en de Lat- tijnsche Scholen en dergelijke inrichtingen voorviel. Gijbert Japicx berijmde de psalmen in het Friesch,

en ook D. J. Althuyzen. Maar geen Bijbelboek werd in het Friesch overgezet, laat staan dan de geheele Bijbel. In het begin der 18e eeuw, in 1714, kwam uit Engeland een verzoek tot den Rector van de Latijn- sche school te Dokkum om het Onze Vader in het Hindeloopersche over te brengen, aan welke uitnoodi- ging hij gevolg gaf. En in 1740 kreeg Da C. H. Braunius een soortgelijk verzoek, eveneens uit Engeland, n.l. om Matth. 6 te willen vertalen in het dialect van Molkwerum. Maar welke doeleinden de vragers ook gehad mogen hebben met deze hunne uitnoodigin- gen, het was geene zaak van en voor het Friesche volk. Drie eeuwen gingen heen, de 16e, en de 17e, en de 18e, van 1500 tot 1800, zonder dat eene poging gedaan werd, voorzoover althans nu bekend is, om den Bijbel, of een grooter of kleiner gedeelte daarvan, in het Friesch te vertalen voor het Friesche volk.

Met de 19e eeuw echter kwam daarin een weinig verandering. Omstreeks 1825, wat vroeger of wat later, het preciese jaartal is niet bekend, vertaalde Da P. Boeles, die van 1817 tot 1825 predikant te Pingjum geweest is, het Evangelie naar Lucas, doch slechts de eerste helft, de hoofdstukken 1-12. Waarom niet verder? Dat schijnt niet bekend te zijn. Met welk doel? Ook die vraag moet open blijven.

Een tweede vertaler was Da W. van Borssum Waalkes, die van 1844 tot 1866 te Goënga stond, en het Evangelie naar Marcus in het Friesch overzette, omdat hij merkte, dat zijn catechisanten niet best met het Hollandsch overweg konden. Daarom vertaalde hij dit Evangelieverhaal in het Friesch, las er dien catechisanten gedeelten uit voor, en besprak deze met hen in het Friesch.

Ten derde komt Dr J. Halbertsma, die op verzoek van Prins L. L. Bonaparte te Londen in 1857-1861 het Evangelie naar Mattheüs in het Friesch over- bracht. Deze Prins wenschte zooveel mogelijk onder- scheiden vertalingen van dit Evangelieverhaal te be- zitten en in het licht te doen verschijnen. Tegen de honderd van zulke vertalingen moet hij op eigen kosten hebben doen vervaardigen.

P. Boeles en J. Halbertsma hielden zich niet aan de Statenvertaling, maar volgden den grondtekst.

In 1879 deed G. Colmjon te Leeuwarden verschijnen een Friesche vertaling van het Evangelie naar Lucas. Hij, met zijn uitgevers, waren van plan, langzamer- hand het geheele Nieuwe Testament in het Friesch te publiceren. Maar er was zoo weinig belangstelling voor, dat zij van dit plan moesten afzien.

Een 20-tal jaren later, in 1897, vertaalde S. K. Feltma voor Evangelisatiedoeleinden het Evangelie naar Marcus.

Dat is alles, wat de 19e eeuw in dezen opgeleverd heeft. Het was niet veel. En de interesse er voor bij het Friesche volk was uiterst gering. Toch kwam er roering. Betere tijden waren op komst. Men kreeg meer oog voor het eigene, de waarde en schoonheid, en de betekenis van het Friesch op onderscheiden ge- bied. Dit werkte ook door op Godsdiensig terrein en ten aanzien der Heilige Schrift. Ook het Friesch is schepel Gods, Hem tot eere, dat dus ook tot Zijne eere gebruikt moet worden. En als product of uiting van de Friesche volksziel, spreekt zij ook die ziel het innigst toe. Zoo leerde men de vertaling van Gods Woord in het Friesch zien als Goddelijke roeping, en als plicht jegens het Friesche volk. Daar komt samen- werking. G. Postma en P. de Clercq gaan vereenigd aan het werk en willen de vijf eerste boeken van het Nieuwe Testament in het Friesch overzetten en uit- geven. Zij stellen zich daartoe in verbinding met het Hoofdbestuur van het Christelijk Friesch Gezelschap. Gedeelten verschijnen in het Tijdschrift „Yn ús eigen Tael”. Maar de vertalers, ontstend over critiek, en over mededeeling daarvan ook in genoemd Tijdschrift, hebben hun werk afgebroken, en zijn bij Joh. 12 blijven steken. Ook hebben zij de Tien geboden en een 58 Psalmen vertaald.

Eindelijk wordt er met de vertaling van den Bijbel in het Friesch meer ernst gemaakt, en tracht men die door te zetten. Het Hoofdbestuur van het Christelijk Friesch Gezelschap draagt aan Dr G. A. Wumkes en A. de Vries op den gewenschten arbeid te doen. E. B. Folkertsma had reeds het boek Jona vertaald en de drie brieven van Johannes. Drs F. Minne de Open- baring van Johannes en de Handelingen der Apostelen. Daarna is het werk wel niet vlot doorgegaan, maar toch steeds voortgezet, hoezeer er ook afwisseling of verandering van werkzame personen kwam, vooral bij revisoren. Dr G. A. Wumkes evenwel is aldoor de man in dezen geweest en gebleven. Hij is de vertaler van de nu verschenen Bijbel in het Friesch, zoowel wat betreft het Oude Testament, als wat aangaat het Nieuwe.

Hij heeft eene eerste vertaling gemaakt van het Nieuwe Testament, maar deze later weer vervangen door een andere. De eerste was te vrij.

Aan de eerste overzetting van het Nieuwe Testa- ment heeft Dr G. A. Wumkes — met revisoren — ge- werkt van 1915 tot 1926, dus een tiental jaren. Aan zijn tweede overbrenging van 1926 tot 1933, d.i. een 7-tal jaren. Over beide te zamen alzo 17 jaren. Aan die van het Oude Testament van 1933 tot 1943, der- halve ook 10 jaar. Aan de vertaling van den ge- heelen Bijbel samen van 1915 tot 1943, d.i. 28 jaar.

In 1943 heeft het Nederlandsch Bijbelgenootschap den geheelen Bijbel in het Friesch uitgegeven. Het Nieuwe Testament afzonderlijk reeds in 1933.

Zoo is dus eindelijk Gods Woord ook in het Friesch verschenen. En zoozeer bleek zij nu begeerd, dat bijna de geheele oplage van vijf duizend exemplaren reeds enige weken vóór de verschijning was uitverkocht.

De heer S. E. Wendelaar Bonga, uit wiens hoofdstuk „Bibeloersetzungen yn it Frysk" in het boekje „By de Fryske Bibel" ik hier allerlei gegevens overgenomen heb, schrijft blz. 47/48 ter zake van de uitgaaf wat ik nu in het Hollandsch vertaal: „Het Christelijk Gezelschap nam het initiatief: het Bijbelgenootschap stond voor de kosten; Dr G. A. Wumkes, reeds een man op jaren, maar met een arbeidslust en werkracht als een jonge man, won den tijd uit voor de vertaling, een reusarbeid voor één man alleen. Ongetwijfeld is de Bijbel in de Friesche taal Dr Wumkes' levensarbeid. De kroon op den ouden dag. E. B. Folkertsma, Frieschkundige bovenmate, zorgde voor het Friesch-zuivere en gaf aan Friesland een taalmonument van onvergankelijke waarde. De drukker Jongbloed schonk zijne liefde en medewerking aan dit groote werk; hem zal het iets groots zijn de vervulling van zijn wensch te zien, n.l. dat van zijn persoon de Bijbel tot zijn volk gekomen is. En alle drie, de een niet minder dan de ander, hebben vandaag hun wenschen en begeerten verkregen. Want de Bijbel is gereed, is ons volk aangeboden en eenige duizenden exemplaren zijn reeds in onze huishoudingen ingekocht".

Dat was in 1943 en '44. En nu lezen we in het pas verschenen 88ste nummer van het Maandbericht voor het Nederlandsch Bijbelgenootschap, Oct. 1946, o.m.:

„De tweede druk van de Friesche vertaling van den Bijbel in een uitgaaf met galjardletters is gereed gekomen..... Er kwamen, met name van den boekhandel, reeds zooveel bestellingen voor in, dat het op het oogenblik beschikbare aantal exemplaren bijna uitverkocht is..... Tevens is er ter perse een zakuitgaaf van de Friesche vertaling van den Bijbel.....", blz. 14.

Met deze aanhaling van den heer Bonga zijn we gekomen tot de bespreking van het karakter van de nu tot stand gebrachte vertaling van den geheelen Bijbel.

Een ieder die wel eens aan vertaalkerk gedaan heeft, weet, dat vertalen, goed vertalen, een moeilijk werk is. Daar komen zooveel vragen bij te pas. Letterlijk vertalen? Naar den zin overzetten? Het milieu en de gedachtenfeer van het oorspronkelijke bijhouden? In zegswijzen, levensgewoonten, plaatselijke toestanden en omstandigheden van het volk, in welks taal overgebracht zal worden, weergeven?

Maar afgezien van deze en dergelijke vragen, merkt elke ernstige vertaler wel, dat de oorspronkelijke taal en die, waarin vertaald moet worden, elk hare eigenaardigheden hebben, zoodat oversetting woord voor woord maar niet steeds doenlijk is. De woorden hebben dikwerf meer dan ééne beteekenis, al naar den zin, waarin zij voorkomen. En dat loopt in de onderscheiden talen soms vrij wat uiteen. Spreekmanieren, voorstellingen, verhoudingen, voorwerpen, bij de verschillende volken in de onderscheiden landen en uit tien- en honderdtallen van jaren uiteenliggende tijden, zijn vaak anders. Denken we maar aan planten en dieren en munten. Bij vertalen komt ook als van groote beteekenis ter sprake de rijkere of armere kennis der beide talen waaruit en waarin overgezet moet worden, het zuiverder of minder zuiver taalgevoel van den vertaler. Ook nog de gestage verandering die bij levende talen aldoor intreedt.

Vandaar dat eene vertaling nooit volmaakt is, d.w.z. in alles, tot in het kleine toe, het oorspronkelijke, volkomen en zuiver weergeeft. Alle menschenwerk op aarde en in deze tijdelijke, door zonde en vloek gekarakteriseerde bedeeing, is onvolmaakt. Dat geldt ook van alle vertaalkerk, ook van alle oversetting van den Bijbel. Men heeft dat reeds van ouds geweten, en daarom ook, in overeenstemming met eigen opvattingen, naast de LXX, of de Grieksche vertaling van het Oude Testament, andere oversettingen daarvan in de Grieksche taal trachten te geven, die de vertalers dan natuurlijk voor beter hielden. Naast de Italia of oud-Latijnsche vertaling der Heilige Schrift kwam de Vulgaat, en naast deze werden later ook weer andere Latijnsche vertalingen gegeven door Commentatoren en anderen. Luther's Bijbeloversetting in het Duitsch werd door lateren verbeterd of vervangen, welk proces al maar doorgaat. In het Engelsch kwam Tyndal's vertaling, daarna de King James' vertaling, later weer verbeterde edities hiervan, of andere ter vervanging, in Engeland en in Amerika. De Statenvertaling bij ons diende tot verbetering en vervanging van andere Bijbelvertalingen in het Hollandsch destijds, en werd later door velen h.l. verbeterd of ook vervangen, zij het al niet officieel en kerkelijk. En dit proces gaat nog steeds door. En deze al of niet werkelijk verbeterende en vervangende vertalingen werden daarna, of worden straks, weer door nog weer andere, metterdaad of vermeend verbeterde vervangen. Het is hier een stroom die aldoor vloeit, zij het dan ook niet snel, wat ook wel goed zal zijn, en dat niet alleen in het Hollandsch, maar ook in andere talen.

Aan deze beweging zal ook de vertaling des Bijbels in het Friesch in den loop der jaren wel niet ontkomen.

Natuurlijk kunnen we ook reeds van te voren zeggen, dat ook zij als werk van zondige, gebrekkige,

menschen, niet volmaakt is, en vroeger of later ook wel verbetering zal noodig hebben, hetzij om den grondtekst nauwkeuriger uit te drukken, hetzij om het Friesch zuiverder te bewaren. Gelijk er in onze Statenvertaling wel Hebraïsmen, Graecismen, Latinismen, Germanismen, voorkomen, zoo komen in deze Friesche vertaling wel Hollandismen voor. We mogen dat natuurlijk noemen. In den Bijbel worden wel vermeld of geschreven dingen en toestanden, die in onze streken niet gevonden worden, en ook meermalen voorstellingen gegeven, of manieren van zeggen aangewend die bij ons onbekend zijn, of ongebruikelijk. En ja, hoe moeten die dan het best weergegeven worden? Zoo dringen dan allicht Jesen uit die andere talen in, of woorden en vormen, welke tevoren in onze taal niet aangetroffen werden. En als vanzelf kunnen we het niet anders verwachten bij deze vertaling der Heilige Schrift in het Friesch.

Maar dit neemt niet weg, dat m.i. deze oversetting des Bijbels in het Friesch over het geheel zeer goed geslaagd mag heeten, en van een veelzins prijswaardig karakter is, zooals de Statenvertaling ondanks haar later ontdekte gebreken indertijd eene voortreffelijke oversetting in het Hollandsch was.

Om dit te staven, zou ik eigenlijk gedeelten dezer Friesche vertaling u moeten voorlezen. Maar dan zoudt gij nog maar indrukken bekomen van kleine gedeelten. De tijd zou verbieden, groote deelen van verschillende aard ten gehoor te geven, die verlicht zouden zijn om een indruk van het geheel te verkrijgen. Doch het voorlezen van zulke deelen wordt nu bovendien uitgesloten door dezelfde omstandigheid als die het wenschelijk, zoo niet noodzakelijk, maakte, dat ik nu in het Hollandsch tot u sprak over de Friesche Bijbelvertaling. Velen uwer zouden immers over de juistheid en schoonheid dezer Friesche vertaling, en haar veelzins uitnemend karakter, toch niet kunnen oordeelen. Dan zou men wat ongewone, melodieuze klanken kunnen hooren, zonder echter over de waarde der vertaling als zoodanig een eigen oordeel te kunnen vormen. Daarom moet ik het in dezen nu wel laten bij een enkele als autoritaire uitspraak of verklaring. Gij behoeft haar echter niet louter op mijn gezag aan te nemen. Zelf kunt gij oordeelen. Leest den geheelen Frieschen Bijbel door. En wanneer gij u daartoe nog niet in staat voelt, leert dan het Friesch, om aldus den Bijbel ook in het Friesch te kunnen lezen en over de waarde zijner vertaling te kunnen oordeelen. Ongetwijfeld zult gij dan hier en daar ook wel iets aantreffen, dat u vasthoudt, even doet nadenken, omdat gij er in het Hollandsch als onopmerksam over heen gelezen hebt, en dat misschien ook een enigszins andere voorstelling bij u wekt, dan die gij u met het Hollandsch gevormd hebt. Zoo zult gij u dan tevens alvast enigszins, min of meer, toebereiden en voorbereid hebben, om, wanneer gij later een beroep ontvangt naar ééne onzer kerken in Friesland, of in Friesland komt te verkeer, u in een Friesch milieu te kunnen redden en u daar wat meer thuis te gevoelen.

S. GREIJDANUS.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

DE JUISTE VERHOUDINGEN.

Eén dezer dagen kreeg ik in handen het Augustusnummer van het maandblad „Bezinning, Gereformeerd maandblad tot bewaring en bevordering van het Christelijk leven", 1e jaargang No. 7.

In het bijzonder trof mijn aandacht een artikel „Kerkenbouw en zijn primaire eischen". Gelukkig staat er in een noot vermeld dat de schrijver Archt. Wijmer „niet rechtstreeks tot onzen kring behoort".

Gezien de inhoud van het artikel komt het mij voor dat dat „niet rechtstreeks" eenigszins zwak is uitgedrukt. Wat wil dat trouwens zeggen „niet rechtstreeks" tot onzen (Gereformeerden) kring te behooren? Hoe behoort men er dan wel bij? Waarschijnlijk is de redactie niet geheel zeker van haar zaak geweest, gezien de noot, maar toch staat er in diezelfde noot dat het artikel „gaarne" wordt opgenomen zonder verder op- of aanmerkingen en dan is dit artikel toch wel een eigenaardig phenomenon in een „Maandblad tot bewaring en bevordering van het Christelijk leven".

Uit de eerste anderhalve kolom blijkt vrij duidelijk de instelling van den schrijver namelijk dat de „exacte gegevens, welke zooveel mogelijk langs zuiver wetenschappelijke weg verkregen worden" het uitgangspunt moeten zijn om te komen „tot zuivere bouwwerken" en dat „de wetenschap ons steeds meer leert, dat een goede oplossing van de vraagstukken der bouwwerken..... een belangrijke rol speelt in de moraal van het maatschappelijk bestel".

Tusschen de andere bouwwerken „neemt de kerkenopbouw als uiting van een geestelijk leven hierin zonder twijfel een zeer bijzondere plaats in".

„Het behoort dus geen betoog, dat de overheid, die bij den wederopbouw de richtlijnen dient uit te stippen, zeer gewetensvol te werk moet gaan".

„Dat het de overheid ernst is in dit opzicht zal aan ieder vakman reeds voldoende gebieken zijn". Helens ja.

Lovenswaardig noemt de schrijver de activiteit van de „stichting Ratiobouw, die voor de Regeering advi-

seerend bij de tot standkoming van den toekomstigen kerkenbouw zal optreden".

Bij eerste lezing, krijgt men onwillekeurig het gevoel, dat er iets niet klopt. Er wordt met allerlei begrippen gewerkt die niet altijd even duidelijk zijn en soms wordt het woordje „dus" gebruikt wanneer een vraagstuk meer op z'n plaats zou zijn. Duidelijk is wel, dat de schrijver niet begrepen heeft wat eigenlijk „sovereiniteit in eigen kring" is.

Ik wil hiermee niet zeggen dat de wetenschap en de bouwkunst zonder eenig verband los naast elkaar staan. Zeer zeker zullen beide sferen op elkaar inwerken en dankbaar zullen de architecten gebruik maken van de resultaten der wetenschap, en zelfs niet alleen van die der exacte wetenschappen. Maar dat de wetenschap bepalen zal wat uitgangspunt moet zijn voor de architectuur in het algemeen en kerkenbouw in het bijzonder is niet te aanvaarden.

Wanneer de moderne techniek, dank zij de wetenschap, nieuwe constructiemogelijkheden geeft mogen we deze niet negeren, maar de toepassing van deze constructies zullen toch nooit primair den bouwvorm mogen bepalen, al zal ze er invloed op uitoefenen. Omgekeerd echter zal de eisch die het karakter van het gebouw stelt de toegepaste constructie bepalen en beïnvloeden. Gelukkig zijn in de moderne techniek deze variaties ook mogelijk.

Zoo zal ook de absoluut acoustische ruimte niet bepalend mogen zijn voor het bouwwerk. Dat mag alleen wanneer de te bouwen ruimte uitsluitend en alleen bestemd is om te hooren, bijvoorbeeld voor wetenschappelijke proefnemingen.

Voor alle andere bouwwerken zal de acoustische vorm zich moeten aanpassen aan de primaire eischen welke voortvloeien uit de structuur van het bouwwerk en deze vinden we voor het kerkgebouw door een antwoord te geven op de vraag: Wat is eigenlijk een kerkgebouw? Hierop geeft de schrijver een antwoord waarop ik straks terugkom.

Natuurlijk zullen bij een juiste behandeling de technische, sociale, economische, religieuze en andere eischen nooit met elkaar in conflict kunnen komen. Ook zullen de moderne constructies de stijlvorming beïnvloeden. Wat de overheidsbemoeiing betreft in deze kan ik kort zijn. Daarover schreef ik al eens in verband met de „Architectenkeuze". Wat is de taak van de overheid bij den wederopbouw? Zeker niet, wat zij er nu van maakt. Dat de overheid een taak heeft zal ik niet tegenspreken, maar deze zal zich moeten beperken tot de dingen die het publieke recht, de openbare orde en het algemeen welzijn aangaan. Ik wil nu niet spreken over goede maatregelen inzake de volksgezondheid, de volkshuisvesting en de schoonheid van het stadsbeeld. Ook kan het noodig zijn in verband met noodtoestanden, dat de overheid tijdelijk ingrijpt in bouwtechnische aangelegenheden. Maar waar haalt ze als overheid de competentie vandaan om richtlijnen uit te stippen voor den toekomstigen kerkenbouw, zelfs al heeft ze de beschikking over daartoe bekwaame personen? Evengoed zou men een werkgeversorganisatie zich kunnen laten uitspreken over het kookboek dat in het gezin gebruikt moet worden.

Waar blijven dan de soevereine kringen? We moeten nooit vergeten dat de „sovereiniteit in eigen kring" Goddelijke scheppingsorde is en dat de structuurwetten der verschillende verbanden en dingen Goddelijke wetten zijn.

Als architect W. dan komt tot de eigenlijke zaak dan begint hij met op te merken: „Eenvoudig gesteld wil een kerkgebouw niets anders zijn dan Gods huis, waarin Gods Woord wordt gepredikt". Dat Woord moeten de toehoorders kunnen verstaan en dan komt de eigenlijke conclusie: „Het spreekt vanzelf, dat voor het te stichten bouwwerk dus de verstaanbaarheid fysisch alleen van belang is en dus primair" en even verder, „De goede verstaanbaarheid zou ik voor het bouwwerk primair willen stellen, en willen rangschikken onder de sociale vervulling van het vraagstuk van den kerkenbouw". Over het algemeen kwam er tot nu toe van de „goede verstaanbaarheid" weinig terecht vooral ook omdat de wetenschap „geen volstrekte zekerheid bood voor een absolute waarborg voor de oplossing van dit moeilijke probleem".

Ik ben trouwens zoo vrij om ook nu nog aan die absolute waarborg te twijfelen.

De even belangrijke aesthetische en liturgische eischen stelt de heer W. secundair evenals de warmte-technische eischen.

Aan de schoonheid van het gebouw kent hij groote waarde toe, maar deze zal zich moeten aanpassen „aan de uitgangsvormen, welke door den primair eisch van den kerkenbouw, n.l. de goede verstaanbaarheid van het gepredikte Godswoord zullen ontstaan".

Op die wijze dunkt het den schrijver mogelijk om met moderne middelen Godshuizen te bouwen van culturele betekenis voor ons nageslacht.

„Het karakter, dat een dergelijk bouwwerk zal krijgen, zal een geheel andere vormtaal spreken en in geen enkel opzicht iets gemeen hebben met de vormspraak, waarvan we ons zoo moeilijk kunnen losmaken".

Al heeft de schrijver begrip voor de heerschende gedachten van hen die door de traditie aan het verleden zijn gebonden toch zullen ze daarvan los moeten.

De kerken van nu moeten een product zijn van hun

tijd, sterk begrippen".
Nu er te
zullen mo
heer Wijs
en de met
is weggele
op technis
den kerken
Gezien
een geeste
tuur zeere
„Zoo g
eisch ten
drukken...
kunstenaar
als prima
zakelijke
lijken".
Deze ke
niet beboe
de concor
„Zoo a
Eriksson's
Deze pi
wezen var
vormgevin
Doet me
dan zal n
van cultu
architecte
„wetensch
lijk is on
kerkenbou
Ik meee
deeling v
Het val
in den ee
allerlei be
koppeld.
De defi
volledig.
Dat een
Goda" is
gen in he
Gods" is
wordt de
basis wil
critische
dien nog
muziek"
tempel is
het profi
doeld he
moderner
tegenstel
de tegen
tempels
Toch l
parten g
er nooit
te stellen
het in v
wetensch
tempel
naam er
Maar
„bouw w
de geme
eeredien
palend v
De str
door de
In de
hierop g
van de
de style
utting k
uitgangs
acoustisc
lijk wor
acoustisc
evenals
andere
trouwem
groote
planten
goede v
Zeker
vliegtuig
vliegtuig
geen acc
De ar
met all
aestheti
leidende
ook doo
stimulee
Dan b
der cul
architec
wetensc
zoo mee
wijken.
Zoo ga
juiste v
evolucie